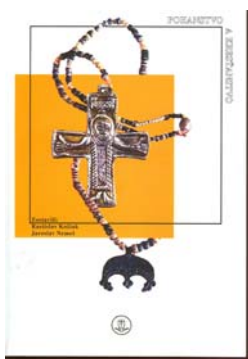

Pohanstvo a kresťanstvo. Zborník z konferencie usporiadanej 5.-6. II. 2003 v Banskej Bystrici.

Eds. Rastislav Kožiak – Jaroslav Nemeš.
Bratislava: Chronos, 2004. 320 s.

ISBN 80-89027-12-1

© Centrum pre štúdium kresťanstva. Všetky práva vyhradené. Pri citovaní prosíme dodržať autorské práva jednotlivých autorov a uvádzať zdrojovú publikáciu.

Ludová religiozita na príklade neinštitucionalizovaného mariánskeho pútneho miesta Litmanová

Katarína Zajicová - Nádaská

ZAJICOVÁ - NÁDASKÁ, Katarína: *Folk religiosity on the example of noninstitutionalised Virgin Mary's pilgrimage place Litmanová.*

In: Pohanstvo a kresťanstvo. Bratislava: Chronos, 2004, p. 295-312.

The author focuses on the Marian popular piety and its manifestation in the newly established pilgrimage place of Litmanová. The analogies of the similar religious phenomena are presented. The village of Litmanová is situated in the Eastern Slovakia and is known by the reveals of Virgin Mary.

KEYWORDS: Ethnography, Slovakia, Cult of the Virgin Mary, Religious Pilgrimage

1. Úvod

V katolíckej ľudovej zbožnosti má mariánska úcta svoje významné miesto. Vytvára a formuje veľkú časť ľudovej religiozity viažucej sa k prejavom mariánskej úcty a jej foriem ako sú púte, mariánske spolky, modlitebné skupiny, procesie, kult úcty mariánskych obrazov a sôch. Hlboký vzťah ľudí k Panne Márii sa odráža aj v ľudovej výtvarnej, rezbárskej tvorbe, ale aj vznikom ľudových, či zľudovelých mariánskych piesní a ľudových modlitieb.

Ľudová religiozita, ktorej súčasťou je aj mariánska úcta je spätá s oficiálnym cirkevným učením. Bez Cirkvi by postupne ľudová zbožnosť stratila svoju existenciu a opodstatnenosť. Môžeme teda konštatovať, že Cirkev je do určitej miery jednotiacim a integračným spojovníkom medzi ľudovou religiozitou a cirkevným učením.

- **Ľudová religiozita** bola a aj v súčasnosti je spätá s každodenným životom, prakticky všetky momenty od narodenia človeka až po jeho smrť, všetky práce tak doma ako aj na poli, všetky starosti i radosti človeka, jeho rodiny, ba i celej dedinskej society boli dávané pod Božiu ochranu a ochranu Panny Márie. V každej domácnosti (v minulosti miesto nazývané kultový kút) viseli sväté obrazy, pred ktorými si domáci vykonávali pobožnosť. Aj kult svätých je úzko zviazaný s každodenným životom človeka a potrebami roľníka. V ľudovej religiozite nachádzame prvky senzualizmu a praktickosti. Ľudia si postupne prispôbili cirkevné učenie do predstáv, ktoré im boli blízke. Senzualizmus zmiešaný s ritualitou má často magický charakter. Vidíme to v úcte k svätým patrónom, kde do oficiálneho učenia cirkvi zasahujú ľudové magické prvky, niekedy ešte z predkresťanského obdobia, napríklad sviatok sv. Petra - patróna rybárov, je v ľudovej tradícii v krajinách s rozšíreným rybolovom spojený s magickými praktikami zabezpečujúcimi hojný úlovok do budúcnosti, atď.)

- **Ludová religiozita** je bezdoktrínová a aj v súčasnosti je badateľná pomerne široká náboženská nevedomosť, ba až zaostalosť v oblasti normatívneho náboženstva a to tak na vidieku, ako aj v mestách. Ľudia ovládajú základné modlitby, a pojmy, ale zložitejšie náboženské pravdy či dogmy sú im vzdialené. Preto je pochopiteľné, že etická časť kresťanského učenia má pre ľudí podstatnejší význam ako dogmatická. Praktická ľudová morálka je uzásadnená tradíciou a obyčajami. („Takto to robili naši dedovia a otcovia“, „takto sa to vždy robilo“) Ľudová religiozita je do určitej miery ambivalentná. Nachádzame v nej prvky autenticky kresťanské, prvky čiastočne kresťanské i prvky, ktorých pôvod je predkresťanský. (Ľudová religiozita často obsahuje vieru v dobrých a zlých duchov. Viera v nich má religiózny charakter, vyplývajúci z ľudovej eschatológie. Vzťah k dobrým duchom je vyjadrený aj v náboženských obradoch (modlitba), vzťah zo zlými duchmi má magický (často profylaktycko - ochranný) charakter individuálneho rázu. Ľudová predstavivosť dokázala do určitej miery skĺbiť žité a normatívne náboženstvo. Práve žité náboženstvo však ani po stáročiach nepretrhlo celkom pradiivo spojenia s pohanskou mágiou, ktorá sa dodnes prejavuje v ľudovom liečení a pod. Pri formovaní rannouhorskeho štátu (10. - 11.st.), cirkev aj na našom území niektoré predkresťanské prvky po určitých úpravách včlenila do liturgických obradov. Napríklad v súvislosti s predkresťanskou úctou k prírode a prírodným javom súvisí aj dianie cirkevného roka, ktoré vychádza z pôvodného prírodného diania. Ľudová nábožnosť v niektorých prípadoch nesie črty poklesnutej, nižšej formy oficiálneho náboženstva, a to najmä na vidieku. Stále sa totiž môžeme stretnúť s magickými praktikami, najmä v oblasti ľudového liečenia - nosenie rôznych amuletov proti urieknutiu, (a to aj náboženského charakteru napr. sväté obrázky, posvätené bylinky, zažehňavanie chorôb, kde sa využívajú aj modlitby a pod.) (ZAJICOVÁ 1996:8) (1)

Ľudovú nábožnosť treba chápať v širších súvislostiach ako prejav určitej životnej filozofie a životných postojov, čo sa odráža v rôznych sociálnych vrstvách.

Podľa E. Ciupaka je v súčasnosti ľudová religiozita obyčajovým faktom, regulujúcim rôzne formy spolunažívania v societe. V rovine vedomia sa prejavuje tendenciami antropomorfizácie objektov kultu, dodržiavaním lokálneho kódexu obyčajovo morálneho, exponovaním obradovosti. Dôraz sa kladie na jednotné vierovyznanie a z toho vyplývajúcej solidárnosti skupiny a prispôbovaním dogmatických častí podmienkam každodenného života veriacich. Náboženstvo inštitucionalizované Cirkvou je pretlmočené a zapísané do kultúry society. (2)

Ľudová nábožnosť sa prejavuje najmä vo verejnom, mimoliturgickom a súkromnom kulte (nie vždy je cirkevne schválený). Do verejného kultu patria púte, procesie, čiastočne uctievanie mariánskych obrazov, mariánske združenia, ružencové spolky a pod. Súkromný kult zahŕňa domáce pobožnosti, rôzne ľudové zvyky spájajúce sa s mariánskymi sviatkami a pod. Ľudová nábožnosť je dobre viditeľná pri oslave mariánskych sviatkov. Tieto sú rozvrhnuté do cirkevného liturgického roka. S výnimkou dvoch mariánskych sviatkov, (slávnosť Panny Márie Bohorodičky - 1. 1., a slávnosť Nepoškvrneného počatia Panny Márie - 8. 12.) sa slávia v letných a jesenných mesiacoch kalendárneho roka. Je to zároveň aj obdobie konania najväčších pútí. Okrem cirkevne prikázaných mariánskych sviatkov (Slávnosť Panny Márie Bohorodičky - 1. 1., Nanebovzatie Panny Márie - 15. 8., Nepoškvrnené počatie Panny Márie - 8. 12., Návšteva Panny Márie - 2. 7., Narodenie Panny Márie - 8. 9.) existujú ešte spomienky na Panu Máriu a sviatky, ktoré môžu mať lokálny, regionálny, národný charakter, a ich oslava je spojená s púťami. (Dotýkajú sa napr. zázračných mariánskych obrazov, miest zjavení Panne Márie - sviatok Panny Márie Lurdskej, sviatok Panny Márie, Čenstochovskej, Sedembolestnej Panny Márie - patrónky Slovenska (sviatok šaštínskej Madony a pod.). (ZAJICOVÁ 1996:10) (4)

Medzi mariánske sviatky spojené s ľudovými zvykmi (na ilustráciu uvádzam len najvýznamnejšie a všeobecne najrozšírenejšie) patrí **sviatok Návšteva Panny Márie 2. 7.** Ide o udalosť návštevy Panny Márie u svojej príbuznej Alžbety.

V deň slávania tohto sviatku sa v ľudovom prostredí symbolicky znázorňovala technika kosenia obilia. Kňaz posvätil roľníkom žatevné pracovné nástroje. Žatva sa zvyčajne začala na druhý deň po východe slnka. Podľa legendy Mária po ceste za svojou príbuznou sa živila zbieraním lesných jahôd. Preto sa u ľudí tento sviatok nazýva aj sviatok Panny Márie Jahodnej. V tento deň platil zákaz zberu jahôd. (Pri zbere prvých lesných jahôd sa prvé tri hrste jahôd obetovali Panne Márii, aby aj na budúci rok bolo toľko jahôd. (V tomto úkone obety možno badať pozostatky zvyku obetovať lesným duchom či divožienkam. - k tomu pozri: Uryga J.: Rok liturgiczny s Maryja, Warszawa 1993, s. 70) Sviatok je spojený s ľudovými procesiami do lesov a zbieraním kvetov, bylín, obilia, ktoré sa nechávalo posvätiť. Rastliny sa používali ako liečebný a ochranný prostriedok v domácnosti. Ak v priebehu roka v domácnosti niekto zomrel, do rakvy mu dali trs posväteného obilia alebo zväzok bylín. Na tento sviatok pripadá púť na Mariánsku horu v Levoči. (ZAJICOVÁ 1996:9)(3)

Nanebovzatie Panny Márie 15. 8. je ďalším sviatkom, ku ktorému sa viažu ľudové zvyky. Slávi sa od Efezského koncilu (r. 431). V Európe sa svätí od 7. storočia. Pápež Sergius I. (687-701) nariadil, aby sa sviatok slávil s procesiami v uliciach miest. V stredoveku sa na severe Európy na tento sviatok požehnávali klasy obilia, ktoré sa nechávali zavesené nad vchodovými dverami ako apotropajný prostriedok. Neskôr sa zvyk požehnania ovocia, kvetov a liečivých rastlín slúžiacich počas roka na liečenie ľudí i hospodárskych zvierat rozšíril do celej Európy. Ochranná funkcia smerovala k ochrane pred bleskom, krupobitím, pred rôznymi škodcami a chorobami. Takto požehnané a posvätené rastliny sa dávali rozmrvené do kúpeľa ľudí postihnutých TBC, (kúpeľ Panny Márie - Antirrhinum) varil sa z nich odvar pre chudokrvné deti, pomáhali pri bolesti zubov a pod. Posvätené ovocie a obilie má symbolizovať dobrú úrodu na budúci rok. Tieto posvätené elementy sa nikdy nesmeli zahodiť. Zrno sa odkladalo na výsev budúcoročnej úrody, šupky z ovocia sa zavesili na stromy, aby bola dobrá úroda. Viaceré názvy rastlín majú v ľudovom podaní meno Panny Márie. (lístok Panny Márie - Tanacetum balsamica, papučky Panenky Márie - Aconitum, ľan Matky Božej - Linaria) Je to obdobie najväčších pútí v celej Európe.

Sviatok narodenia Panny Márie (8. 9.) sa rozšíril za pápeža Sergiusa I. z Ríma do celej Cirkvi. V roľníckom cykle sa práve končilo žatevné obdobie a po tomto sviatku sa začalo s jesennou sejbou ozimín. Konali sa púte spojené s poďakovaním za úrodu. Bol to čas, keď pomaly odlietali sťahovavé vtáky na juh. Preto sa aj zvyčajne hovorilo: "Panna Mária sa rodí, lastovička odchádza."

Medzi ďalšie prejavy ľudovej religiozity patrili aj rôzne procesie, napr. na sviatok sv. Marka (25. 4.), kedy sa uskutočňovali sprievody do polí, (za doprovodu hudby a spevu nábožných prosebných piesní), prosilo sa za dobrú úrodu.

Dokladom ľudovej nábožnosti je množstvo kamenných a drevených križov pri cestách, sochy Panny Márie, svätých, dedikačné názvy obcí a častí miest. (Liptovská sv. Mara, Svätý Michal, Turčiansky Svätý Martin a pod.) Špeciálnymi mariánskymi mesiacmi v roku boli máj a október. Tieto mesiace sa niesli v znamení zvýšenej úcty a modlitieb k Panne Márii (mariánske procesie a púte, stavanie oltárikov, ozdobovanie kaplniek a pod.). (ZAJICOVÁ 1996:14) (5)

1.2. Mariánska úcta v ľudovej religiozite

Mariánska úcta patrí k typickým znakom katolíckej viery a zbožnosti. Prejavy mariánskej úcty a zbožnosti dosahujú určité extrémne postoje najmä v prejavoch ľudovej zbožnosti. Ľudová

zbožnosť je však neoddeliteľnou súčasťou katolíckej viery. V teologických traktátoch učenia o Márii (tzv. „mariológia“) sa od 17. storočia objavujú aj zmienky o „pravej“ a „nepravej“ úcte k Márii.

Kultové slávenie mariánskej úcty sa objavuje na Západe v 5. storočí a bolo prinesené z Východu. V 6.-7. storočí sa už mariánske sviatky bežne slávia na území dnešného Talianska, Španielska, v Galii a v Ríme. Obsahom sviatkov bola predovšetkým liturgia spojená s náboženskými kázňami pre ľudí, aby sa obsah sviatku vryl do ich povedomia.

K šíreniu mariánskej úcty veľmi pomáhalo stredoveké hymnické básnictvo a najmä skladanie viacerých oslavných mariánskych modlitieb. Pravdepodobne medzi prvé mariánske modlitby patrí „anjelský pozdrav“ pri zvestovaní a velenie Márie pri návšteve jej príbuznej Alžbety. Tieto udalosti sú zachytené u evanelistov a do modlitieb a hymnusov ich rozpracovali viacerí cirkevní otcovia. (napr. Efrém Sýrsky (350), Paulinus z Noly (431), Sedulius (450), sv. Augustín, biskup Venantius Fortunatus (po r.600) a mnohí ďalší.) V Afrike po invázii Vandalských kmeňov sa našiel v troskách viacerých bazilik nápis približne takéhto znenia: „Svätá Mária, pomôž nám!“ Izidor zo Sevilly (636) bol známy svojimi výrokmi o Márii ako o prímluvnici u Boha. V literatúre existuje veľké množstvo zachytených krátkych tzv. „strelných modlitieb“, či nábožných vzdychov vzývajúcich meno Márie. Ide o konkrétny obraz mariánskej úcty. Zo 7. storočia pochádza aj západogótsky „Orational“ obsahujúci 35 modlitieb k hlavným sviatkom Panny Márie. V 7. storočí cirkev na Západe sformulovala do modlitieb dve mariánske dogmy z čias cirkevných Otcov (božie materstvo a panenstvo) a zvestovanie tzv. „Assumptio“. Živá a praktizujúca liturgia spájajúca sa s ľudovou zbožnosťou sa okamžite ujali okázalého slávania mariánskych sviatkov, čím predbehli teológiu a primáli ju, aby priniesla teologické zdôvodnenie.

So slávením mariánskych sviatkov prirodzene stúpal počet mariánskych svätýň a vzrastalo mariánske umenie (najmä typ obrazového znázornenia Márie ako orodovnice u Krista). Ako vzrastala mariánska úcta aj miesta jej pozemského života boli uctievané. Tak nám kroniky nechali záznam, že už v roku 570. bol v Nazarete dom, kde žila Mária prebudovaný na kostol, v ktorom sú uchovávané jej šaty. Odevu bola už v tom čase prisudzovaná zázračná moc. Posvätné úcte sa tešili aj ďalšie úžitkové predmety, ktorých sa údajne Mária dotýkala, alebo s nimi prišla do kontaktu napr.: košíky, vedrá, stolička na ktorej údajne sedela pri anjelovej návšteve a pod. V jeruzalemskom chráme sa okrem predmetov pripomínajúcich Kristovo umučenie uchovávala aj šatka a pás, ktoré nosila Mária. Koncom 4. storočia putuje do sv. Zeme sv. Hieroným a jeho žiačky Paula a Eustochia. Svoje dojmy z tejto púte nám zaznamenali v análoch. Obe pútničky navštívili okrem iného aj Betlehenskú jaskyňu, ktorá na nich mimoriadne zapôsobila ako sväté miesto prostredníctvom ktorého si pripodobnili udalosti Ježišovho narodenia. Ďalej spomínajú na „sväté miesta“, kde sa deje veľa zázrakov - napr.: kostol postavený pri ceste z Jeruzalema do Betlehema, kde údajne odpočívala svätá rodina a kde vytryskol zázračný prameň, aby si mohla Mária uhasiť smäd po ceste. V Jeruzaleme boli v tom čase (rok 570) dva známe mariánske kostoly - jeden na úpätí Olivovej hory (na mieste, kde stál dom v ktorom Mária zomrela) a veľká mariánska bazilika pri rybníku Siloe, kde sa vraj deja veľa zázrakov. Tieto kostoly boli spomienkovými miestami a svedčili o rýchlo sa rozširujúcej ľudovej mariánskej úcte.

V popredí ešte stála úcta k hrobom apoštolov a mučeníkov - bolo to zvláštne miesto ich blízkosti a poskytovalo možnosť vyprosenia určitých prosieb. Počiatky tohto druhu púti však nemusia byť nutne spojené s ostatkami, veď napríklad aj svätý hrob v Jeruzaleme bol prázdny. Významným momentom je aj nahradenie pohanských kultov kresťanským. Tento jav je viditeľný v každej oblasti, ktorá prijala kresťanstvo. V Efeze bol hojne rozšírený kult bohyně Artemis spojený s púťou, ktorý neskôr nahradil kult a púť k sv. Jánovi do Efezu a v stredoveku to bola mariánska púť a svätýňa Matky Božej v Efeze. Kult toho-ktorého svätca sa širil najmä na Východe uctievaním jeho ostatkov tzv. relikvií a dotýkanie sa týchto ostatkov s inými

predmetmi (pôvod je na Západe). V 5. storočí v prípade ak chýbali relikvie nahradil ich obraz. Toto sú počiatky vzniku úcty obrazov. Obraz sa stáva kultovým predmetom, čím je vlastne položený základ neskoršieho vzniku pútnického miesta s kultovým obrazom. Prakticky do 15. storočia bola Byzancia najväčším mariánskym pútnickým strediskom. Tu boli uctievané kusy Máriinho šatstva, Máriin obraz, ktorý údajne namaľoval sám sv. Lukáš a pod. Od 13. storočia počnúc úcta k mariánskym obrazom prevýšila úctu k ostatkom.

Mariánsku úctu na Západe rozširovali najmä rehoľné rády (cisterciáni, františkáni, dominikáni a i.). Medzi najstaršie mariánske pútnické miesta na Západe patrí napr. kostol sv. Márie v Transtevere v Ríme, kde je od 5. st. uctievaný mariánsky obraz, ktorý údajne vznikol sám od seba. Od 13. st. sa uctievali mariánske ostatky v Cáchach, v Chartres je uchovávaný závoj Panny Márie a pod. (ZAJICOVÁ 1999:232) (8)

Niektoré svetové pútnické miesta napr. Marizell sú známe už z 12. storočia ako miesta uctievania mariánskych „záračných“ obrazov. Pobobne vznikajú aj ďalšie pútnické miesta ako napr.: Čenstochová, Einsiedeln, Altötting, alebo slovenské pútnické miesta Levoča, Marianka. Tieto pútnické miesta často vznikli na „posvätnéj pôde“, niekedy na mieste pohanských kultov, alebo na miestach starších svätýň, či na miestach miestnej tradičnej úcty zdedenej po predkoch. (ZAJICOVÁ 1999:240) (9)

Druhým najväčším obdobím rozvoja pútnických miest bolo obdobie protireformácie, teda celé 17. storočie. Práve zo 16.-17. storočia pochádza najväčšie množstvo „záračných“ obrazov a aj mariánskych pútnických miest. Vo veľkej miere k tomu prispieva oživenie ľudovej zbožnosti a nový moment púti ako ľudovej slávnosti - času zábavy a pútnických radostí.

Moment premeny púte z kajúcej strastiplnej cesty na ľudovú zábavu a radosť znamenal okamžitú snahu každej krajiny vytvoriť si vlastné pútnické miesto. Dobové kroniky udávajú, že okolo roku 1700 mala každá menšia katolícka krajina svoje pútnické miesto, kde okrem sakrálnych aktivít prekvital aj profánny život a často sa pútnické miesto spájalo s patriotizmom. Základom týchto mariánskych pútnických miest boli kópie slávnych mariánskych milostivých obrazov, ktoré sa často dotkli pôvodného obrazu, čím nadobudli status sacra a boli vystavené k uctievaniu. Púť poskytovala predovšetkým silný náboženský a duchovný zážitok na základe ktorého samotné pútnické miesto vzniklo napr.: legenda o zázraku, o neočakávanom záračnom nájdení obrazu, o zjavení a pod. Napokon v mnohých prípadoch to bola aj túžba ľudu a kléru mať v blízkosti vlastné milostivé pútnické miesto. (ZAJICOVÁ 1999:241) (10)

Rôznorodé sú aj motívy pútnikov. Najčastejším motívom prečo idú veriaci na púť je túžba zveriť svoje problémy a starosti svojho života Márii prostredníctvom modlitieb na pútnickom mieste. Ďalším veľmi častým motívom púte a to najmä stredovekej púte bolo pokánie a vďaka za vyslyšanie prosby. Preto sú na pútnických miestach prosebné i ďakovné votívne dary a tabuľky. V období protireformácie bolo častým motívom na konanie púti zmierenie za pohanenie svätých miest od neveriacich (kacírov, Turkov, Švédov, Židov a pod.). V období socializmu sa v niektorých krajinách (Poľsko) stáva púť symbolom politického protestu a potlačenej náboženskej slobody. (11)

V 18. storočí dochádza k viacerým zákazom organizovať púte a to tak zo strany štátu ako aj cirkvi. Zakázali sa púte, náboženské ľudové hry a niektoré ďalšie prvky ľudového náboženstva spojeného s vierou predkov ako bolo zvonenie proti búrke a pod. Zákazy a všeobecne platné cirkevné a štátne nariadenia mali za následok sekularizáciu kláštorov a pútnických miest. Nový rozmach púti prináša so sebou 19. storočie, kedy vznikajú nové mariánske pútnické miesta ako La Salette, Lurdy, v 20. storočí vzniklo významné pútnické miesto Fatima. Púť ako forma ľudového náboženského života a prejavu je životaschopná aj v súčasnosti aj keď prešla viacerými zmenami spôsobenými najmä prirodzeným vývojom sveta.

V ľudovom prostredí bola Mária patrónkou viacerých cechových združení napr.: kuchárov, hostinských, kožušníkov, súkenníkov, hrnčiarov, lodníkov, perníkárov, tkáčov, octárov, všeobecne sa vzývala proti búrke a blesku a v každej núdzi. Práve cechové spoločenstvá v

minulosti organizovali svoje vlastné púte s okázalými procesiami, pri ktorých sa niesli cechové znaky a zástavy. Prosebné procesie sa konajú aj v súčasnosti napr. pri dlhodobom suchu, alebo dlhodobom daždi a pod. V niektorých prímorských krajinách (Španielsko, Taliansko, Francúzsko) sú dodnes rozšírené mariánske ďakovno - prosebné púte lodníkov a pod. (12)

2. Mariánske pútne miesta:

Mariánske pútne miesta môžeme rozdeliť do dvoch základných skupín:

- miesta oficiálneho mariánskeho kultu. Ide o pútne miesta uznané katolíckou Cirkvou. Patria sem svetové mariánske pútne miesta ako je Fatima, Lurdy, Čenstochová, na Slovensku napríklad Šaštín, Levoča, Marianka...

- miesta mariánskych zjavení a zázrakov, ktoré katolícka Cirkev oficiálne neuznala ako pútne miesta, napriek tomu sa tešia veľkej návštevnosti z radov veriacich. Vo svete sú to miesta ako Montichiari a Fontanella (Taliansko) okrem zjavení Panny Márie, tu nazývanej Rosa Mystica sa tu udial aj zázrak ronenia slz sochy znázorňujúcej Panu Máriu - Rosu Mysticu. Ďalej sem patria mariánske zjavenia v Olawe (zjavenia v rokoch 1985 - dodnes) (Poľsko), Kérizinen (zjavenia v rokoch 1938 - 1965), Dozulé (zjavenia v rokoch 1972 - 1978) (Francúzsko), Brusel (zjavenia v rokoch 1984 - 1985) (Belgicko), Montreal (1984 - dodnes) (Kanada), grófstvo Surrey (1985 - dodnes) (Anglicko) (6) Z miest na Slovensku ide najmä o Litmanovú (zjavenia od roku 1990 - 1995), Dechtice (1994 - dodnes).

2.1. Mariánske zjavenia

V 20. storočí sa v médiách objavilo pomerne veľké množstvo správ o mariánskych zjaveniach napríklad: San Damiano (1964 - 1969) Taliansko, Escorial (1980- dodnes) Španielsko, Nowra (1982 - dodnes) Austrália, Kibeho Afrika, Ázia, USA, Hrušiv (1987) Rusko. (7)

Miesta mariánskych zjavení v 20.storočí sú významnými pútnickými miestami. Prevažne sú tieto miesta dodnes bez cirkevného schválenia. Úlohou etnológa nie je pátrať po pravdivosti či nepravdivosti zjavení - to je práca pre teológov, z pohľadu etnológie je zaujímavé sledovať správanie a vystupovanie ľudí na takýchto pútnych miestach, pozorovať a zaznamenávať prejavy ľudovej zbožnosti, čo môže pomôcť pochopiť mentalitu a konanie ľudí - účastníkov zjavenia či už bezprostredne pri zjavení, alebo po ňom.

Na Slovensku je jedným z novodobých mariánskych pútnických miest obec Litmanová s miestom zjavení nazývanom hora Zvir. Obec Litmanová sa nachádza na slovensko - poľskom pohraničí, v južnej časti Pienin. Obyvateľstvo sa venovalo najmä pastierstvu a drevorubačstvu, čo vyplývalo z charakteru valašskej kolonizácie, na základe ktorej v 15. st. obec vznikla. Obec je známa veľkým vysťahovalectvom, najmä koncom 19.st. do zámoria, najmä do USA. Obec je pod duchovnou správou gréckokatolíckej cirkvi a obyvatelia obce hovoria tzv. „rusnáckym“ nárečím. (13)

Zjavenia Panny Márie sa začali od 5.8. 1990 na hore Zvir, asi tri kilometre vzdialenej od obce.

Vizionárkami boli dve dievčatá Iveta Korčaková a Katka Češelková. Zjavenia trvali do 6. augusta 1995. Hora Zvir - miesto bývalého majdanu (senníka) sa po prvých zjaveniach Panny Márie stalo miestom sacrum. Hoci sa katolícka Cirkev vo svojich oficiálnych vyhláseniach k zjaveniam na hore Zvir stavia zdržanlivo (14), Litmanová najmä počas rokov 1990-1995, teda počas pravidelných mariánskych zjavení patrila k miestam s mimoriadne vysokou návštevnosťou pútnikov a podobne veľký počet pútnikov tam prichádza aj dnes, hoci zjavenia prestali. (15)

Mariánske zjavenia a zázraky, ktoré sa tam dejú (a o ktorých si pútnici medzi sebou veľmi živo rozprávajú) priťahujú na tieto miesta skutočne veľký počet ľudí, dychtiaci po možnosti byť účastníkom zjavenia, či iného zázraku. Mnohí pútnici rozprávali o viacerých zázrakoch ako bolo točiac a približujúce sa slnko, slnko a okolo neho srdce, kríž, hostia, silueta Panny Márie, jasličky, slnko meniace farbu, náhla nevysvetliteľná nadpozemsky príjemná vôňa, alebo iné nevysvetliteľné úkazy napríklad v čase prudkej búrky zostali pútnici zostupujúci z hory Zvir úplne suchí, nájdenie beznádejne stratenej veci po ročnom časovom odstupe na hore Zvir a pod. (16) Do Litmanovej prichádza celoročne vždy v prvú nedeľu v mesiaci niekoľko stoviek pútnikov z celého Slovenska, ale i zo zahraničia (najmä z Poľska, Čiech).

Zapálenými organizátormi púťi na cirkevne neschválené pútné miesta bývajú podľa mojich výskumov zvyčajne farníci, ktorí sú v rámci svojej farnosti známi ako aktívni veriaci. Vyznačujú sa horlivou nábožnosťou, a často sa veľkým dielom zúčastňujú na duchovnom živote vo svojej farnosti. Obyčajne práve takýto ľudia organizujú každomesačné púte do Litmanovej. (17)

Jedným z problémov „neoficiálnych“ pútnych miest je, že tu dochádza aj k javom, ktoré sú v rozpore s oficiálnym cirkevným učením. Ide napríklad o rôzne proroctvá o konci sveta, Božom treste, či katastrofách, ktoré sa rozširujú medzi pútnikmi, podobne ako aj „Mariánske listy šťastia“ (pozri foto prílohu).

Podobne sa mnohí pútnici utiekajú aj k magickým prvkom, ktoré kombinujú s modlitbami, napríklad pri „odrábaní“ (keď sa niekomu „stalo z očí“) a to priamo na pútnom mieste, kde „...je to oveľa účinnejšie ako inde...“.

Ďalším problémom je pôsobenie rôznych siekt a združení, ktoré tu vyvíjajú svoju činnosť prakticky bez akejkoľvek kontroly a obmedzenia (rozdávanie rôznych letákov, a iných tlačovín, vedenie diskusií a debát), pôsobia tu aj ľudoví liečitelia, ponúkajúci svoje služby a medikamenty vyrobené zo zázračnej litmanovskej vody, alebo ľudia predstavujúci sa ako laickí exorcisti, ktorí tiež nenápadne ponúkajú pomoc v rôznych ľudských trápeniach tela i duše neznámeho pôvodu.

Pútnici si berú z miesta zjavenia rastliny, trhajú vetvičky stromov, kvety, lúpu kôru stromov. Všetky tieto elementy považujú za „posvätené veci, ktoré môžu použiť na liečenie chorôb, alebo ako ochranný prostriedok proti zlým duchom. Niektorí si vysušené kvety z hory Zvir nalepia na obrázky svätých a nosia ich na svojom tele ako amulet chrániaci pred zlým duchom, chorobami a pod. Podobne si dávali do pásu látky poskladaný text modlitby, škapuliar, ktorým sa dotkli miesta zjavenia, byliny zo Zviru a nosili ho pri sebe. Obdobne sa vyrába aj tzv. merindička - uzlík z látky do ktorej sa dali rôzne predmety napríklad soľ ktorá bola namočená v litmanovskej svätej vode, bylinky zo Zviru, agnušky posvätené dotýkom miesta zjavenia a pod. Merindičky sa nosia zvyčajne na šnúrke na krku, alebo zašité v šatách (v niektorých prípadoch, najmä ako ochrana pred hriechom ju majú mladé dievčatá zašité, resp. inak prichytené v spodnom prádle).

Podľa posolstiev, ktoré dostávali vizionárky si ľudia vysvetľovali rôzne svetové katastrofy ako sú zemetrasenia, povodne, prudké a neobvyklé výkyvy počasia, ale tiež dianie na svetovej a domácej politickej scéne. (18)

Veľmi častým zvykom je aj prikladanie rúk na miesto zjavenia, dotýkanie sa ho obrázkami svätých, krížikmi, škapuliarmi, mariánskymi medailami, sochami svätých (pričom veľkej obľube sa teší obraz Panny Márie Litmanovskej, namaľovaný podľa opisu vizionárok). Prikladaním a dotýkaním sa miesta zjavenia sa všetky predmety posväťia, čo znázorňuje spojenie a prenesenie sakrálnosti jedného miesta na miesto druhé (domov, farnosť...).

Obrazy Panny Márie Litmanovskej sú reprodukované v rôznych veľkostiach a sú ovenčené zeleňou z hory Zvir. Pútnici si ich často posvätené dotykom s miestom zjavenia berú do svojich domovov, ale dokonca aj do svojich farností, kde sú v chrámoch verejne vystavované.

Väčšina pútnikov z Litmanovej hovorí o neobyčajnom duchovnom zážitku, ktorý mali na púti, alebo tiež o tom, že zjavenie je znamením doby, hovoria o milostiach, ktorým sa im dostáva každou návštevou Litmanovej. Pútnici si vzájomne rozprávajú o zázračných udalostiach, ktoré sa stali na príhovor Litmanovskej Panny Márie. Uvádzajú najmä zázraky uzdravenia tela, duchovného obrátenia, zmeny správania sa človeka (náhle vyliečenie z alkoholizmu, gamblerstva, drogovej závislosti), resp. zázraky spojené s prírodnými úkazmi, krútiace sa slnko, v zamrznutej litmanovskej vode obraz Panny Márie s Ježiškom v náručí, žiadny pocit únavy počas púte, načerpanie nových síl a energie, žiadny pocit chladu v mrazoch (počas zimných pútí), suchý odev počas prudkého lejaku, suché kolená počas kľáčania na mokrej tráve a pod. („Ľudia nás upozorňovali na slnko. Ja som ho videla zelené. Guľa sa krútila, približovala sa akoby šla na nás spadnúť a znovu sa vzdŕaľovala. Okolo zeleného slnka sa mi javil oranžový kruh...“/O.G. Bojnice/ “Okolo slnka sa vytvorila rubínová žiara prechádzajúca do bledofialova a zo slnka sa stala prekrásna biela Hostia. Okolo nej bol prstenec. potom sa Hostia rozostúpila napoly a na slnku sa vytvoril kríž, potom silueta Panny Márie, nakoniec jasličky. Rubínová farba sa zmenila na zlatú a vytvorila monštranciu....“ /E.K. Spišská Nová Ves/ “Slnko vyzeralo ako Hostia a kmitalo a okolo neho sa striedali rôzne farby. Nakoniec sa zo slnka spustili tri široké zlaté lúče, ktoré siahali až na zem. Jeden z nich padol na ľudí, ktorí išli pred nami a tiež mali zlaté šaty a vlasy...” /M.I. Rybany/.) Opisy rôznych zázrakov a zázračných uzdravení už vychádzajú aj knižnou formou a tešia sa obrovskému záujmu veriacich.(19)

Religiozita zázraku a zjavenia je akoby binárnou opozíciou k súčasnej silne sekularizovanej spoločnosti.

2.3. Voda na pútnom mieste Litmanová

Voda patrí medzi najstaršie účinné liečivé prostriedky v ľudovom liečiteľstve. V predkresťanskom období bola súčasťou prírodného náboženského kultu, patrila medzi štyri základné svetové živly. Úcta k studničkám a prameňom bola silno zakorenená v ľudovom zvykosloví a obradoch. Medzi pozostatky predkresťanského kultu patrilo aj symbolické hádzanie soli, orechov či kúska pečiva do studne na Štedrý večer, kde tieto atribúty tvorili obetinu pre vodu. Podobný magicko - ochranný význam malo aj sviatočné vianočné, alebo jarné čistenie studničiek. Magicko - prosebný charakter mali pochôdzky (po prijatí kresťanstva to boli procesie, kde sa prosilo (modlilo) za vlahu) ku studničkám v čase sucha. (20) Vplyvom kresťanstva, úctu k bežnej tečúcej vode a rose nazývanej tiež „voda z neba“ nahradila úcta k svätenej vode. Tá sa používala podobne ako v predkresťanskom období „živá voda“ (voda z prameňov a studničiek) na liečenie rôznych telesných neduhov. Používala sa na vymývanie očí, omývanie tela pri kožných defektoch a jej liečebný účinok sa zväčšoval v niektoré dni, ktorým sa v ľudovej viere pripisoval magický význam, napríklad umývanie sa v potoku na Veľký piatok, alebo na sviatok Troch kráľov mal hlboký profylakticko - liečebný účinok. V ľudovej religiozite platí striktný zákaz znečisťovať pramene, napríklad pľuťím, alebo močením doň. Verilo sa, že napľutie do studne, či prameňa je akoby napľuťím do očí Panne Márii a dotýčného postihne trest v podobe choroby očí. Prevencia, ochrana aj liečenie, ktoré mali chorému pomôcť v jeho zdravotných ťažkostiach, boli okrem medicínskej liečby umocnené aj radou špecifických magicko - liečebných úkonov, vykonávaných na „svätom“ mieste pri „svätej“ studničke. K zaužívaným liečebným praktikám aj v súčasnosti patrí umývanie sa vodou z prameňa, namáčanie kusov odevov a ich prikladanie na telo, prikladanie svätených predmetov na miesto postihnuté chorobou a pod. (21)

Medzi náboženskou vierou a telesným uzdravením jestvuje tesné prepojenie a zázračné uzdravenie často podporuje silu náboženského presvedčenia. Mariánska úcta umožňuje pravdepodobne najviac z celého katolíckeho kultu veriacim nadviazať s nadpozemskou bytosťou silný citový vzťah. (22) V Litmanovej prichádzajú veriaci na miesto zjavenia Panny Márie a prosia ju o zdravie. Božia moc a moc Panny Márie tu pôsobí prostredníctvom média, ktorým je v tomto prípade sväté miesto - miesto zjavenia, ale aj prameň zázračnej vody, ktorý tu vytryskol a voda z ktorého sa používa na liečenie. Podľa vyjadrenia jednej z vizionárok sama Panna Mária ju upozornila na fakt, že najväčšiu moc na hore Zvir má pri studničke a na mieste zjavenia - v bývalom senníku (dnes upravenom ako kaplnka). Práve na týchto miestach môže vykonávať najviac zázrakov. (23) Podľa princípu kontaktnej mágie obetovanie predmetu zobrazujúceho vec (zástupný symbol), ktorej sa má pomôcť, prispieva k docieleniu žiadaného výsledku, pretože obetovaním napodobneného predmetu (zástupného symbolu) sa obetuje predmet sám. Preto sa na pútné miesta prinášali votívne dary, ktoré mohli mať podobu ako atribút choroby (palice, barle), alebo časti odevu ktorý patril chorému (šatka), alebo to boli votívne dary z vosku, dreva, striebra, zlata s vyobrazením časti ľudského tela postihnutého chorobou (noha, ruka, ale aj vnútorné orgány - pľúca, žalúdok, a pod.). Ako votívne dary sa prinášali aj napodobneniny ľudských postáv, ktoré tu plnili funkciu zastupujúceho symbolu osôb prosebníkov. Figúrky boli prinášané Panne Márii ako identifikačná obetina. (24)

V Litmanovej je možné stretnúť sa s prosebnými ako aj s ďakovnými votívnymi darmi, ktoré majú najmä podobu písaných darov (ide o malé zväčša mramorové tabuľky s vyrytým slovným poďakovaním, alebo prosbou). Voskové sviečky sa používali ako jedna z obetí na vyslyšanie prednášanej prosby, alebo ako poďakovanie. Tento zvyk sa udržal aj na pútnych miestach, kde často každá sviečka môže znamenať aj modlitbu. Medzi votívnymi darmi v Litmanovej ma zaujal dlhý odstrihnutý vrkoč položený pri obraze litmanovskej Panne Márii. Dozvedela som sa, že ide o prosebný votívny dar, ktorý mal podporiť prosby a modlitby dotýčnej dievčiny, aby sa vydala za statočného a poctivého mládenca. Voda z Litmanovej sa používa aj ako účinný dezinfekčný prostriedok v prípadoch závadnosti pitnej vody, kedy po vyliati vody z pútného miesta do závadnej vody v studni sa táto okamžite upravila na pitnú vodu. (25) K náhlým a nečakaným či už telesným, alebo duchovným uzdraveniam podľa výpovedí uzdravených dochádza často po vnútornom hlase, či volaní ktorý dotýční počujú a na jeho podnet prídu na pútné miesto. Pomerne veľké množstvo zázračných uzdravení je po požití, či umytí sa vodou z Litmanovej priamo na mieste, alebo aj po prinesení chorému do jeho domu. Pomerne časté sú aj prípady, keď za telesné zdravie, alebo duchovnú premenu chodia prosiť príbuzní chorých, alebo sa im v noci sníva o tom, že majú ísť na púť do Litmanovej, či počujú vnútorný hlas, ktorý ich volá na púť, alebo ich „niečo neodolateľne ťahalo“ na púť a následná návšteva pútného miesta Litmanová spôsobila vážnu zmenu v ich živote, či živote ich blízkych. Skupinu uzdravených tvoria aj deti, ktoré boli postihnuté určitým telesným defektom (slepé, chromé...) a boli uzdravené, alebo sa im aspoň zlepšil ich stav pod podmienkou, že sa ich rodičia duchovne obrátili - pretože...“rodičia boli viac za hmotu a nechovali sa ako kresťania...” (26) Podobne sú zaznamenané prípady vyliečenia z akútneho alkoholizmu, za podmienky, že sa dotyčná osoba v triezvom stave zúčastní púte, pretože „každá choroba je následkom nejakého hriechu.“ (27)

Pútnici často žiadali vizionárky, aby sa opýtali pri zjavení Panny Márie na svojich mŕtvych príbuzných ako sa majú na druhom svete, žiadali o posvätenie rôznych predmetov ako sú krížiky, agnušky, ružence, a tiež v popredí záujmu boli otázky smerované na budúcnosť rôznych osôb. Išlo najmä o zdravotné problémy dotýčných osôb a perspektívy ich riešenia. Pri liečení litmanovskou vodou sa kombinovalo jej vnútorné užívanie s umývaním postihnutého miesta, resp. kúpaním sa v nej spolu s modlením sa „rozličných modlitieb“ (28) Väčšina pútnikov kombinovala používanie vody z Litmanovej s odriekaním modlitieb, ktoré sa opakovali 3x, alebo 7x za sebou, respektíve kombináciou modlitieb 3x Otčenáš, 7x Zdravas

Mária a pod. V tomto prípade ide o využívanie mágie čísel, podmienkou úspechu ktorej je určitý úkon trojnásobne opakovať. Toto poznanie vychádza z princípu posvätného čísla tri, ktoré predstavuje trojpriestorovú dimenziu sveta a v rôznych náboženských systémoch sveta symbolizuje najvyššie božstvo. V predkresťanskom období to bolo napríklad u pomoranských Slovanov božstvo Triglava, v kresťanstve je to učenie o trojjednosti Boha. Podobne aj číslo sedem patrí k magickým a posvätným číslam, veď napríklad v predkresťanskom období si Slovania uctievali boha Rugievita, ktorý mal sedem hláv. V kresťanstve sa vyskytuje sedmička v učení o siedmich hlavných hriechoch, v náuke o siedmich sviatostiach, a veriaci si ctia sedem bolestí Panny Márie.

3. Záver

Podľa švédskeho religionistu a psychológa Nilsa Holma sa zjavenia vyznačujú tým, že sa božstvo zmocňuje jednotlivca a zvláštnym spôsobom mu oznamuje svoje rozhodnutia a činy. Tieto zážitky vedú k prorockým výrokom. (HOLM 1993:39) (29)

Zjavenia môžeme rozdeliť podľa troch kritérií:

1., Ordodoxia - heterodoxia:

Zodpovedá zjavenie ostatným normám viery danej skupiny?

2., Osvietenie - prikaz:

Je to informácia o budúcich udalostiach, alebo o tom, čo treba uskutočniť hneď?

3., Osobné - všeobecné:

Je adresátom jednotlivec, alebo celá skupina? (HOLM 1993:40) (30)

Kresťania majú často pochybnosti o tom s kým sa človek vo svojom náboženskom zážitku stretáva. (31) Komunikácia zo svätými patrila k hlavným znakom „žitého“ náboženstva a málokedy sa zaobišla bez magických a rituálnych prvkov. V dlhej časovej perspektíve (long dureé) bola práve oná komunikácia zo svätými kresťanskou mutáciou bezprostrednej potreby spojenia sa človeka so sacrom, teda s niečím čo presahuje náš svet. (SPUNAR 1999:95) (32)

Peregrinacio religiosa, alebo fenomén pútnictva, či tiež peregrinacio ad loca sacra - púte na sväté miesta tak v minulosti ako aj dnes sú pre veriaceho miestom, kde môže dúfať vo vyslyšanie svojich prosieb. Ľudové (žité) náboženstvo, ktorého súčasťou sú aj mariánske zjavenia, slzy roniacie sochy a obrazy sú momentmi oživujúcimi vieru veriacich. Z hľadiska normatívneho náboženstva môže dôjsť k názorovým rozporom, pretože zjavenia sú často považované za nepravé, či neortodoxné cesty viery. Ľudia tak v minulosti, ako aj dnes mali a majú radi výnimočné diania až senzácie, chcú byť účastníkmi týchto mimoriadnych duchovných zážitkov. To je jeden z dôvodov prečo cirkev učila a učí opatrne prijímať zázračné zjavenia. Oficiálne cirkevné stanoviská k zjaveniam a zázrakom sú skôr rezervované, „žité náboženstvo“ čerpá zo zážitkov zjavení a zázrakov a iných extrémnych prežitkov duchovné povzbudenie pre veriacich. (33)

Analýza viery pútnikov prichádzajúcich na miesta aktuálnych mariánskych zjavení ukazuje na pomerne veľkú naviazanosť na nadprirodzené mechanizmy, ktoré veľmi silno pôsobia na ľudovú religiozitu i na náboženskú skúsenosť tak jednotlivca ako aj celej skupiny pútnikov. Zjavená a reálna prítomnosť sacra v danej chvíli svedčí o vysokej náboženskej citlivosti ľudí zhromaždených na mieste zjavenia a tiež o túžbe po zjavení, alebo po zázraku. (34) Podstatou mirakulárnej nábožnosti je zázrak viažuci ľudové videnie sveta i viery. Mirakulárne zážitky pomáhajú podľa vyjadrenia pútnikov zlepšiť ich vzťah k ľudom, k hodnotám v každodennom živote. Mnohí veriaci hovoria o svojej vnútornej premene, ktorá sa udiala po návšteve pútného miesta Litmanová. Aj keď je problematika mariánskych zjavení v rámci ľudovej religiozity určitým špecifikom, ide o jav, ktorý je pomerne častý práve v súčasnej katolíckej cirkvi a

mariánske zjavenia a následne novovzniknuté pútne miesta sú súčasťou diania v univerzálnej cirkvi a nemožno ich dlhodobo ignorovať.

Mgr. Katarína Zajicová - Nádaská, PhD.; Katedra etnológie a kultúrnej antropológie,
Filozofická fakulta UK, Gondova 2, 818 01 Bratislava (Katarina.Nadaska@fphil.uniba.sk)

Poznámky:

1. Zajicová, K.: Ľudová nábožnosť na Slovensku. In: Etnologické Rozpravy 2/96, s. 8.
2. Ciupak, K.: Kult religijny i jego społeczne podłoże. Warszawa 1956, s. 35.
3. Zajicová, K.: c.d., s.9. K tomu porovnaj Tomicki, R.: Religijność ludowa. In: Etnografia Polski 1981/2, s. 68.
4. Zajicová, K.: c.d., s. 11.
5. Zajicová, K.: c.d., s. 10.
6. Press, F.: Máriin nebaľúč, Nádej, Košice 1992, s. 106.
7. Press, F.: c.d., s. 98.
8. Zajicová, K.: Ľudová zbožnosť a mariánske pútne miesta na západnom Slovensku. In: SAS 28/1999, s. 232-248.
9. Zajicová, K.: Ľudová zbožnosť a mariánske pútne miesta na západnom Slovensku. In: SAS 28/1999, s. 240.
10. Zajicová, K.: c.d. s. 241. K tomu porovnaj: Le Goff: Kultura stredoveké Evropy, Odeon, Praha, 1991, s. 198.
11. Zajicová, K.: Vplyv a odraz politických udalostí na púte a význam národných pútnych miest. In: SN 46/1998, č.4, s. 458-466.
12. Zajicová, K.: Ľudová zbožnosť a mariánske pútne miesta na západnom Slovensku. In: SAS 28/1999, s.243. K tomu porovnaj: Czarnowski, S.: Kultura religijna wiejskiego ludu Polskiego, Warszawa 1956. In: Dzieła wszystkie 1/1956, s. 82.
13. Press, F.: Maria (Posolstvo lásky z Litmanovej), Mana, s. 10.
14. „...komisia miestneho biskupa, poverená prešetrovaním tohto úkazu konštatuje o Litmanovej: ... Predpokladané zjavenia na hore Zvir sa vyšetrujú a preverujú tak ako všade v Katolíckej cirkvi podľa noriem vydaných Posvätnou kongregáciou pre náuku viery vo Vatikáne a podľa osobných konzultácií s expertmi pre túto problematiku. Netrzeplivosť a túžba po zázrakoch nie sú svedectvom viery z prameňov Božieho zjavenia, ani z učenia Cirkvi.....Súkromné zjavenia sa nevylučujú, ale ani nepridávajú k Božiemu zjaveniu. Môžu naň iba upozorňovať. Vyriešiť však problém, či takéto upozornenia sú naozaj „zhora“, alebo sa dejú na prirodzenej báze schopnosti ľudskej duše, je neľahkou úlohou.... Komisia pre Litmanovú. Blížšie pozri KN 31.10. 1993, s. 7.
15. „Pri púti 4.8.1991 bol počet pútnikov viac ako 500 000 osôb.“ - Litmanovské zvesti, 1995, s. 22.
16. Kolektív: Panna Mária v Litmanovej, Magnificat, Bratislava, 1998, s. 33.
17. „...v Košiciach v našej farnosti Nad Jazerom sa venujem mládeži ako animátorka a vediem detské stretká. Spievam tiež v mládežníckom zbore. Spolu s mamou organizujeme púte do Litmanovej. Najprv to robila sama mama. ale teraz jej pomáham. Chodíme tam od samého začiatku. A každý mesiac máme plný autobus pútnikov.“ (z rozprávania respondentky K. Z. nar.1981, Košice).

18. Pri jednom zo zjavení Panna Mária povedala: "...nemôžem sa pozerat' na hriechy Slovenska. Moje deti majú veľa všetkého a preto si nectia ani môjho syna, ani mňa. Môj syn zošle na Slovensko pohromu, ale ak sa ľudia obrátia a začnú sa vrúčne modliť bude sa pohroma oddaľovať...", Litmanovské zvesti, 1994, s. 11.

V podobnom znení sa nesú i informácie od vizionára Martina Gavendu z Dechtíc: "Uskutočneniu prvého tajomstva predchádzajú povodne (určite si spomínate na povodne z roku 2002 - poznámka redakcie). Udalosti, ktoré sú obsiahnuté v prvom tajomstve, sa udejú tri dni pred druhým tajomstvom. Nevyzradím druhé tajomstvo, keď poviem, že zahŕňa veľké varovanie. Tretie tajomstvo sa týka veľkého zázraku, ktorý Panna Mária prisľúbila. Obsahom ďalších tajomstiev je sedem trestov, ktoré prídu v tom prípade, ak sa ľudstvo na základe veľkého varovania nezmení. O veľkom varovaní môžem povedať len toľko, že ľudia akoby ho najskôr videli a potom ho prežijú každý vo svojom vnútri... Predtým príde prenasledovanie kresťanov..." AVE7/98., s. 22, alebo /www.avemaria.sk/.

19. "...behom zjavenia i hodinku pred ním pri drobnej službe jednej pútničke som pocítila krásnu cudzokrajnú, mne neznámu vôňu. Druhý krát pri zjavení Bohorodičky vizionárkam tento vnem trval pomerne dlho. Myslela som si, že sú to kvetiny na oltári, aj keď to nebola vôňa ľalí ani ruží. Bolo to nádherné a veľmi to pozdvihlo moju dušu..." M - Rosa, apríl 1997, s. 25. Pozri napríklad: Litmanovské zvesti, alebo publikácie Čakám Vás v nebi I. II., Magnificat 2002, F. Press.: Posolstvo lásky z Litmanovej, Mana, 1994.

20. Zíbrt, Č.: Induculus Superrstitionum et Paganiarum, Academia, Praha 1995, s. 54.

21. K tomu bližšie pozri: Panna Mária v Litmanovej, Magnificat, 2000, alebo /www.magnificat.sk/.

22. Holubová, M.: Zázračná uzdravení ve světle Svatohorských knih zázraku. In: ČL 89/2002, č.3., s. 228.

23. Press, F.: Posolstvo lásky z Litmanovej, Mana 1994, s. 26.

24. Holubová, M.: c.d., s. 231.

25. Voda z pútnických miest uzdravuje studne. In: Panna Mária v Litmanovej, Magnificat 2000, s. 11.

26. Litmanovské zvesti, 1994, s. 9.

27. Litmanovské zvesti, 1994, s. 10.

28. Litmanovské zvesti, 1994, s. 12.

29. Holm, N.G.: Úvod so psychologie náboženství. Portál 1998, s. 39.

30. Holm, N.G.: c.d., s. 40.

31. "...predsa však bola vo mne pochybnosť, či je to naozaj Panna Mária". Zdôveril sa starej mame, ktorá mu poradila, aby zjavenie pokripil svätenou vodou. Ak to bude zlý duch, určite zmizne - on neznesie svätenú vodu. Podľa toho bude poznať, či je to Panna Mária, alebo nie." Citované podľa: /www.avemaria.sk/.

32. Spunar, P.: Napětí mezi oficiálním a „lidovým“ náboženstvím ve středověku. In: Bělka - Kováč: Normativní a žité náboženství. 1999, s. 97.

33. "...v tom okamihu ma zavalila obrovská vlna Božej lásky, priam príval. Bola by som v kostole tancovala, spievala, plakala. Kto to prežil, ten vie, kto neprežil nech túži a prosí..." Panna Mária v Litmanovej, Magnificat, 2000, s. 131. "Litmanovská hora Zvir je niečo dokonalé, úžasné a božské, čo človek ťažko pochopí. Musím priznať, že sa zmenil môj vzťah k ľuďom." Panna Mária v Litmanovej, Magnificat, 2000, s. 107.

34. "...tieto zázraky, čo som tam ja videl a čo som počul, že koľké uzdravenia sa stali je možné len v Litmanovej, lebo tam sa zjavuje panna Mária, ona nám chce vždy niečo povedať..." (z rozprávania A. M. nar. 1939, Svätý Anton).

Zoznam literatúry:

- Barna, G.: Grenze und Wallfahrt die rolle der Wallfertsorte in der Alltagsregigiosität. In:Europäischer Kulturraum - Einheit In Vielfalt.. 1997/84, Praha
- Bělka - Kováč: Normativní a žité náboženství, Chronos,1999, Bratislava
- Ciupak, E.: Kult religijný i jego społeczne podłoże. Warszawa,1956
- Čakám Vás v nebi, Magnificat, 1998
- Český lid, 89/2002,č.3
- Dupront, A.: Antropologie religieuse. In: Faire de l'histoire. Paris, 1974
- Jackowski, A. - Soljan, I.: Środowisko przyrodnicze a sacrum. In:Peregrinus Cracovensis 2001/12
- Geertz, J.: The Interpretation of Cultures, New York, 1973
- Holm, N.: Úvod do psychologie náboženství, Portál, 1998
- Holubová, M.: Zázračná uzdravení ve světle Svatohorských knih zázraku. ČL 89/2002,č.3
- Leew, G.: Fenomenologia Religii, Warszawa, 1978
- Litmanovské zvesti, 1994
- Press, F.: Poselství lásky z Litmanové, Mana, 1998
- Zajicová, K.: Ľudová nábožnosť na Slovensku, Etnologické rozpravy 2/1996
- Zajicová, K.: Mariánske pútné miesta na západnom Slovensku. In: SAS 28/1999
- Zíbrt, Č.: Induculus superstitionum et paganiarum, Academia, Praha, 1995

Fotografická príloha:

Modlitba
 Drahý mój, keďže do svojej milosti
 prignú moje telo moju dušu, ruku mój
 širokú, sčie Ty oter milosrdného vlnami
 odomne krah, keďže ušenie nie snah
 moju ale Tvoja sväta vŕti nech sa sčie
 Amen
 modli sa 3x sčie mój
 3x zadržes
 3x sčie
 Kto túto modlitbu nejde nech je 30 keď
 opíše. Po jednom sa káže sčie ka 12
 dní sa mu splní aj ka najneuhodnuteľ
 na morba.

Obr. 1 Modlitba „šťastia“ nachádzajúca sa na pútnom mieste Litmanová (Júl 2002)

KLIBOTER 138

List z Anglicka

Kto dostane tento list, nech pobozká toho, koho má rád.

Pozri sa na tento zázračný list. Bol zaslaný Tebe pre šťastie. Originál tohoto listu je uložený v Anglicku. Obehol svet 9-krát. Teraz ho musíš poslať ďalej.

Nejde o nijaký žart. Šťastie dostaneš poštou. Pošli tento list ľuďom, o ktorých vieš, že potrebujú šťastie a Ty im ho praješ. Neposielaj peniaze, lebo šťastie za peniaze nekúpiš. Odoslanie listu nezdržuj. Musí opustiť tvoje ruky do 96 hodín.

Vojak Kof dostal 7 miliónov dolárov. K. Casová tiež dostala list a zabudla ho poslať, stratila prácu, ale po odoslaní si našla lepšiu. Nudala dostala a poprosila sekretárku o 20 kópií listu, o niekoľko dní vyhrala 30 000 dolárov. P. Berman vyhodil list a za niekoľko dní zomrel, pretol reťazec šťastia a neveril v jeho moc.

Preto odošli 2 0 kópií tohoto listu a uvidíš, čo sa stane.
 Spoznáš, čo sa stane po 4 dňoch.

Reťazec sa začal listom, ktorý poslal Santo Don misionár z Južnej Ameriky. Po niekoľkých dňoch sa dočkáš prekvapenia. Je to pravda, aj keď neveríš poverám.

Dávaj pozor, čo sa stane po 4 dňoch.

Namiesto predmetu napíš KLIBOTER 138

Veľa šťastia...

Obr. 2 Text „listu šťastia“ nájdený na pútnom mieste Litmanová (august 1995)

V Americe se dějí neobyčejné věci.....

1. složte bankovku 20 \$ napůl....

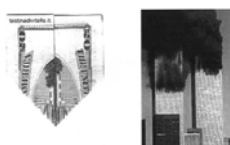
2. Teď skládejte podle vzoru...
(musí být přesně takto složené!)

3. Složte druhou stranu přesně tím samým způsobem...
Pentagon v plamenech! (červené kolečka)

4. Teď prostě..... otočte bankovku.....
Hořící věže WTC....

Jak je to možné! Prostě geometrické složení bankovky objeví krutou předpověď!!!

**SHODA OKOLNOSTÍ?
POSUŽTE SAMI!!**

Ale to co vidíte to ještě není všechno....

A teď sami posuďte!

**3 SHODY OKOLNOSTÍ NA JEDNÉ 20\$
BANKOVCE!!!!!!!**

Obr. 3 „Proroctvo bankovky“ nájdené v Dehticiach (február 2003). Približne v tom istom období koloval tento obraz cez mailovú poštu ako anonymný odkaz.
Porovnaj: www.testinadivitello.it

Obr. 4 Litmanová - púť, miesto zjavenia bývalý senník - teraz kaplnka, hora Zvir (foto: archív autorky)
Obr. 5 Litmanová - zjavená Panna Mária (foto: archív autorky)

POSOLSTVO NÁDEJE A LÁSKY

Č. 15
NEPREDAJNÉ !

Založené 1. VIII. 1997 pre šírenie
posolstiev z Petržalky.

Telegrafické vydanie.

Rozširujte!

Posolstvo nádeje a lásky sú ďalej rezervované pre
br. Jozefa Lengyela a vydávané podľa príležitosti.
"Duch Svätý hľadá na zemi", alebo "Pod plášťom
ochrany Bohorodičky Panny", je pre iné témy.

Vydáva:
Spoločenstvo nádeje a lásky vo sv. Ruženci
pre vnútorné a súk. potreby detí Kráľovnej lásky.
K. A.: Boris PLACHÝ, Sklodovskej 5 851 05 BA

7. 6. 1998 pod Krížom v Dechticiach.

Syn môj, odkáž mojim deťom v tvojom národe, že ich milujem a prosím dobrotivého nebeského Otca o zachovanie úrody, ktorá je na vašich poliach. Ak Ma neposlúchnete a nebudete prosiť o požehnanie dobrotivého Otca národov, príde navnivoč veľa z vašej úrody a s tým príde veľká drahota. Preto prosť, aby vám Pán a Boh požehnal úrodu, ktorá je na poliach. Modlite sa a prosť ! Milujem vás všetkých, ale blízki môjmu Srdcu sú všetci, ktorí milujú môjho drahého Syna a moje Nepoškvrnené Srdce. Som s vami. Amen.

Mária, Matka Lásky a Pomoci.

Drahí bratia a sestry v Kristu,

obraciam sa na všetkých bez výnimky:
zmobilizujte všetky sily a vykročte v ústrety k Pánu Bohu tak, ako ide dieťa k rodičovi, hľadajúc pomoc, keď mu hrozí nebezpečenstvo. Nebojme sa, veď naša sladká Mamička, ktorá sa prihovára za nás a tak veľmi nás miluje, pôjde s nami a s nami bude prosiť o požehnanie našej úrody, ktorá je na poliach. Zabúdame na všetky Pánu Bohu, ktorý nám dáva chlieb. Neceníme si Boží chlieb, ktorý sa rodí práve na poliach. Málo ďakujeme, málo milujeme to, čo nám dáva milujúci Otec. Preto vás prosím: kľaknime si

pred Oltár alebo Kríž a prosme s veľkou láskou a úctou nášho nebeského Otca o požehnanie našej úrody a za pokoj a lásku v našom malom národe.

Váš brat Jozef.

Drahí bratia a sestry,

rád by som vám odovzdal prosbu, či modlitbu, ktorú som dostal od Pána Ježiša.

Povedal mi: Neboj sa hovoriť slová:

Ježiš milujem Ťa, pomôž mi otvoriť moje srdce.
Ježiš milujem Ťa, očisti moje srdce.
Ježiš milujem Ťa, vstúp, prosím, do môjho srdca.
Ježiš milujem Ťa, daj mi pocítiť Tvoju Prítomnosť v mojom srdci.
Ježiš milujem Ťa, chcem byť Tvoj na veky.
Amen.

Tieto slová hovor pri každom zaváhaní !

Viem, že sú, a boli, určené pre mňa, ale verím, že pomôžu i vám, drahí bratia a sestry v Kristu.

Váš brat Jozef.

Vaše adresy nemá nik, iba ja osobne, preto čo dostanete poštou s mojou pečiatkou ako odosielateľ je to od nás. Toto vydanie je zmenšený xerox pre úsporu papiera. Boris.

Rozhodujúci dátum v dejinách ľudstva

november 1998

V mesiaci novembri sa na oblohe objaví nová hviezda a bude viditeľná dlhšiu dobu na celom svete! Bude zvestovať narodenie druhého Stvoriteľovho syna na Zemi - **Ducha Svätého - Imanuela**, ktorý má byť podľa Biblie (Zjav. Jána - 12. kap.) budúci kraľom tisícročnej ríše.

Je potrebné, aby sa ľudia pripravili na príchod **Imanuela**, pretože jeho narodením začne **Veľká očista** našej planéty. Či bude katastrofická, alebo len symbolická, závisí od postoja každého z nás. Jej začiatok budú zvestovať nadpozemské úkazy na nebi v novembri t. r.

Druhý Stvoriteľov syn sa narodí na Slovensku. V súčasnosti žijú a pôsobia v tomto národe dvaja Boží vyslanci, ktorí majú vytvoriť podmienky a ochranu pre jeho narodenie.

Jedným z nich je jeho budúca matka. Má za úlohu zvestovať **Imanuelov príchod** a napísať **Nové evanjelium**, ktorým má duchovne prebudíť vyvolený národ. Toto evanjelium vyšlo knižne vo vydavateľstve Natajoga pod názvom **Večné zákony**

Druhý Boží vyslanec má viesť vyvolený ľud politicky v tomto ťažkom období, na prelome tisícročí. Nie náhodou má Slovensko v štátnom znaku dvojkríž, ktorý predstavuje oboch Božích vyslancov. Tri modré kopce znázorňujú nebo, teda že sú vyslaní, ochraňovaní a vedení zhora - Božou trojicou.

Medzi kresťanmi na celom svete rozšírený **medailón** Panny Márie, razený od roku 1832, i napriek odlišnému výkladu cirkvi, tiež potvrdzuje, dokonca upresňuje totožnosť oboch vyslancov. Je na ňom znázornený rovnaký dvojkríž, aký je aj v slovenskom znaku. Na spodnom väčšom ramene zavesené písmeno **M** symbolizuje meno **Mojžiš**. Narodil sa opäť vo vyvolenom národe s podobnou úlohou, akú mal kedysi - viesť svoj ľud do novej doby. Srdce, ktoré znázorňuje jeho osobu, je prebodnuté mečom, čo značí, že bude spoznaný podľa tohto symbolu - meča, ktorý nosí vo svojom mení. Že sú vyvoleným národom Slováci svedčí fakt, že iba v slovenčine je jeho meno zhodné s týmto symbolom.

Dvanásť hviezd na medailóne odhaľuje vyšší duchovný pôvod Imanuelovej matky. Potvrdzuje ho aj Apokalypsa, 12. kapitola, kde sa spomína narodenie vládcu tisícročnej ríše. Cirkvi však oba tieto symboly vykladá po svojom, pripísala ich Ježišovej matke, a preto medailón nazvala medailónom Panny Márie.

Narodenie Imanuela a spomínaných Božích vyslancov vo vyvolenom národe, potvrdzuje aj **Tretie fatimské posolstvo**, ktoré však cirkvi nechce zverejniť. Preto tají pred svetom také dôležité skutočnosti, je podrobne vysvetlené v knihách **Večné zákony**. Napísala ich Imanuelova matka pod vedením Ducha svätého, ktorý je zároveň aj otcom jej dieťaťa. O tom, že počala bez pozemského muža, teda ako **panna**, (Biblia - Izaiáš, 7. kap. 14. verš: „**Panna počne a porodí syna a dá mu meno Imanuel**“), svedčí jej tehotenstvo, ktoré nie je bežné. Je iba duchovné, preto je neviditeľné, a aj z lekárskeho hľadiska nedokázateľné. Napriek tomu sa jej v novembri t. r. narodí fyzicky viditeľný Imanuel - Duch Svätý - Syn človeka.

Jeho božský pôvod bude potvrdzovať zlatý kríž v jeho tele a biela holubica nad ním. Toto znamenie budú vidieť mnohí ľudia, ktorí ho majú zvestovať vo vyvolenom národe, aj na celom svete.

Zdroje informácií:

knihy: Biblia - Izaiáš 7. kap., Apokalypsa 12. kap.
Večné zákony 1. a 2. diel - Nové pokolenie - Duchovná premena
Večné zákony 3. diel - Tretie fatimské posolstvo - Imanuelov príchod
internet: www.biela-holubica.sk

Vydavateľstvo Natajoga, Bratislava

Obr. 7 Ukážka „pamfletového proroctva“ hovoriaceho o politickom vývine Slovenska pred voľbami 1998. Zaujímavá je zmienka o politikovi (V. Mečiar). Toto proroctvo bolo možné nájsť najmä v predvolebnom období roku 1998 aj na cirkevne neschválených pútnych miestach (Dechtice, Litmanová). Porovnaj: www.biela-holubica.sk.

Summary

Folk religiosity on the example of noninstitutionalised Virgin Mary's pilgrimage place Litmanová

Katarína Zajicová - Nádaská

The article deals with the problem of the Virgin Mary's folk devotion. The author solves especially the question of so-called „noninstitutionalised“ (in other words not approved by the church) pilgrimage places. There is a more detailed analysis of a place of the Virgin Mary's appearances in village Litmanová in eastern Slovakia during the period of 1990 - 1995. Litmanová still belongs among very attractive pilgrimage places.

The author concentrates upon the folk devotion and its demonstrations at the given place as well as the magic elements of this devotion tied to the certain activities, such as the use of water from miraculous spring for treatment, the use of verdure etc.

The attention is also given to the question of present day appearances of the Virgin Mary and their influence on people's religiosity. Besides that the author deals with the limits between the tolerated and nontolerated practises by the church. Pilgrimage places not approved by the church are very often treated as pious wandering connected with the unusual experiences and events which usually stand out from so-called normative religion and give opportunities to not every day spiritual experience of „living faith“. This experience often outcomes of a desire for sensation and natural human interest.

To participate on the wonder of appearance of the Virgin Mary and to be at the place where these miracles take place is an important religious experience within the intentions of folk religion. The official attitudes of the church to contemporary appearances of the Virgin Mary are reserved while „living“ religion often comes out of the extreme experiences.